

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Рівне – 2017

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2017 р.

ISSN 2519-1942

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 червня 2016 р.)

**Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.**

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

2. Доброчинська В. Рівненська українська гімназія (1923–1939 рр.) : культурно-освітній феномен на тлі доби : монографія / Валентина Доброчинська. – Рівне : ПП Дятлик М., 2016. – 224 с.
3. Доброчинська В. Навчально-освітні заклади м. Рівного в період німецької окупації (1941–1944 рр.) / В. Доброчинська // Слов'янський світ і Україна : зб. наук. пр. на пошану ректора Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту, проф. Р. Постоловського. – Рівне : Вид. О. Зень, 2011. – С. 159–166.
4. Кучерепа М. Волинське українське об'єднання (1931–1939 рр.) : монографія / Микола Кучерепа, Руслана Давидюк. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 420 с. : іл.
5. Леонтович О. В. Шульгини: батьки, діти, онуки / О. В. Леонтович. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 96 с.+ 16 с.: іл.
6. Твердохліб П. Спогад про Романа Іщука [Машинопис] / П. Твердохліб // Матеріали приватного архіву Дори Вінницької і Марії Іщук-Варварів (США), надані автору, 2015 р.
7. Спогади про Р. Іщука доньки Марії Іщук-Варварів [Рукопис] // Матеріали приватного архіву Дори Вінницької і Марії Іщук-Варварів (США), надані автору, 2015 р.
8. Спогади про Р. Іщука доньки Наталії Іщук-Пазуняк [Рукопис] // Матеріали приватного архіву Дори Вінницької і Марії Іщук-Варварів (США), надані автору, 2015 р.
9. Спогад Наталії Іщук-Пазуняк [Машинопис] // Матеріали приватного архіву Дори Вінницької і Марії Іщук-Варварів (США), надані автору, 2015 р.
10. Шульгина-Іщук Н. Спогад про українську гімназію в Рівному на Волині [Машинопис] / Н. Шульгина-Іщук. – Філадельфія (США), 1965 // Матеріали із фондів громадського музею історії Рівненської української гімназії.

УДК: 94(477.8)«1944/1953»

Володимир Старжець

ОПІР ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ РАДЯНСЬКОМУ ТОТАЛІТАРНОМУ РЕЖИМОВІ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР (1944-1953 РР.)

В науковій статті на основі критичного аналізу архівних документів та верифікації праць українських істориків простежено місце шкільної молоді західних областей УРСР у ідеологічно-пропагандистському протистоянні ОУН і радянської влади. Визначені основні форми та методи інтелектуального опору учнів сталінській тоталітарній системі. Обґрунтовано, що будь-які прояви інакомислення серед учнів західноукраїнських шкіл блокувалися та піддавалися переслідуванню зі сторони радянських державних структур.

Ключові слова: освіта, школа, інтелектуальний опір, пропаганда, тоталітарний режим, ОУН, західні області УРСР, післявоєнний період.

In a scientific article, based on a critical analysis of archival documents and the verification of the work of Ukrainian historians, the place of school youth of the western regions of the Ukrainian SSR in the ideological and propaganda confrontation of the OUN and Soviet power was traced. The basic forms and methods of intellectual resistance of pupils the Stalin totalitarian system are determined. It is substantiated that any manifestations of dissent among Western Ukrainian school students were blocked and persecuted by Soviet state structures.

Key words: education, school, intellectual resistance, propaganda, totalitarian regime, the OUN, the Western regions of the Ukrainian SSR, post war period.

In a scientific article, based on a critical analysis of archival documents and the verification of the work of Ukrainian historians, the place of school youth of the western regions of the Ukrainian SSR in the ideological and propaganda confrontation of the OUN and Soviet power was traced. The basic forms and methods of intellectual resistance of pupils the Stalin totalitarian system are determined. It is substantiated that any manifestations of dissent among Western Ukrainian school students were blocked and persecuted by Soviet state structures.

Formulation of the problem. In terms of development of the Ukrainian state, the construction of a democratic society, complicated war in the east, significantly increased interest in studying various aspects of the national liberation struggle of the Ukrainian past. However, poorly understood, but relevant in the present circumstances, questions remain advocacy struggle between nationalist underground and the Bolshevik regime for influence in the Western Ukrainian youth.

The methodological basis of Article amounted principles of historicism, objectivity and impartiality to the interpretation of events. The study was used chronological and comparative analysis methods events.

The purpose of the article is to analyze the forms and methods of ideological influence Ukrainian nationalist underground to school children of the western regions of the USSR in the postwar period. Identify the place of youth and especially school youth in the plans of the opposing sides. Show the participation of school children of western Ukraine in the course of resistance to the Soviet totalitarian system.

The influence of the Ukrainian nationalist underground on the schoolchildren of the western regions of the Ukrainian SSR during the postwar period greatly complicated the restoration of Soviet power and the spread of communist influences in the region. In the postwar period, national ideals found support and broad understanding among a large part of school youth in the western Ukrainian region. For a long time, the Soviet authorities have struggled with the manifestations of national consciousness among the students and fiercely fought their participation in various types of resistance.

В научной статье на основе критического анализа архивных документов и верификации работ украинских историков прослежено место школьной молодежи западных областей УССР в идеологически-пропагандистском противостоянии ОУН и советской власти. Определены основные формы и методы интеллектуального сопротивления учеников сталинской тоталитарной системе. Обосновано, что любые проявления инакомыслия среди учеников западноукраинских школ блокировались и подвергались преследованию со стороны советских государственных структур.

Ключевые слова: образование, школа, интеллектуальное сопротивление, пропаганда, тоталитарный режим, ОУН, западные области УССР, послевоенный период.

Постановка проблеми. В умовах сучасної інформаційної війни актуальним залишається вивчення прийомів та методів агітаційно-пропагандистської боротьби між українським націоналістичним підпіллям та комуністичною владою у післявоєнний період. Значний науковий та суспільний інтерес викликають дослідження участі широких верств населення у русі опору сталінському тоталітарному режимові у 1944-1953 рр. Особливо важливим у цьому плані є вивчення настроїв учнівства, їх ставлення до комуністичної ідеології та прояви інтелектуального опору у західноукраїнських школах.

Метою наукової статті є з'ясування місця шкільної молоді у загальній картині ідеологічного протистояння українського національно-визвольного руху та радянської влади у західноукраїнському регіоні в післявоєнний період. Для цього проаналізовано участь школярів областей Західної України у русі опору сталінській тоталітарній системі.

Аналіз джерел та історіографії. Джерельну базу наукової статті склали архівні документи, що зберігаються у Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ЦДАВО) [15], Центральному державному архіві громадських об'єднань України (ЦДАГО) [16-20], Державному архіві Івано-Франківської області [3; 4] та Державному архіві Рівненської області [5-7]. Важливий фактичний матеріал міститься також в опублікованих збірниках матеріалів, зокрема у 5 та 6 томах нової серії «Літопису УПА» [11; 12].

Процеси збройного та ідеологічного протистояння українського підпілля з радянською владою проаналізовані у працях А. Кентія [10], І. Патриляка [13]. О. Іщук [8; 9], Р. Давидюк [2], О. Стасюк [14], Т. Галицька-Дідух [1] та ін. у своїх працях зосереджували увагу виключно на ідеологічно-пропагандистському складнику повстанської боротьби.

У післявоєнний період національний рух опору на теренах Західної України набув нових форм і методів боротьби. Серед тих, хто виступав проти сталінської тоталітарної системи були й зовсім юні учасники боротьби – учнівська молодь. Незважаючи на процеси «другої радянзації» у регіоні та тиск репресивних органів, серед українського учнівства поширеними залишалися націоналістичні погляди. Юнацтво, як і інші групи населення західноукраїнських областей, не сприймало методів радянського управління, знаючи про їх зміст і наслідки режиму ще з 1939-1941 рр. Подібним настроям місцевої громади сприяла також діяльність українських націоналістів, які після завершення війни робили ставку на власні сили, насамперед на молодь, як авангард у боротьбі проти комуністичного режиму за побудову незалежної держави. Радянська сторона також була налаштована рішуче, керуючись гаслом: коли ворог не здається, його знищують [10, с. 324].

Національні сили вважали, що «тільки власна національна суверенна держава є єдиною умовою і опорою нормального життя і розвитку нації, її культури, матеріального і духовного стану» [7, арк. 1-2]. Відсутність соборної української держави призводила до низки негативних тенденцій, що варіювалися від фізичного винищення національно свідомого та соціально активного елемента до руйнування національного організму суспільства.

Повернення більшовицької влади у 1944 р. на територію Західної України, посилення тиску на населення, нав'язування своєї політики, ускладнювали можливості ОУН з проведення масштабної скоординованої діяльності серед учнів та студентів. Ризики провалу недосвідченої у підпільній роботі молоді змусили ОУН відмовитися від її масового залучення до «Юнацтва» та перейти до

конспіративних методів боротьби. Особливо рельєфно це почало простежуватись у 1946-1947 рр., після переходу всієї структури ОУН до глибоко законспірованої діяльності [8, с. 91]. Водночас, у багатьох районах, насамперед сільських, тривала активна робота зі шкільною молоддю, а українські націоналістичні сили продовжували впливати на світогляд місцевого населення.

У боротьбі радянської влади та українського підпілля освітній простір займав визначальне місце, адже саме тут формувалась основа української нації, здійснювалось проектування майбутнього суспільства. Основні організаційні засади діяльності підпілля серед молоді визначала нова програма під назвою «Олег» (організація легальної мережі молоді). Вона реалізовувалася паралельно із двома іншими програмами підпілля: «Орлик» (поширення ідеї і впливу ОУН на Схід України) та «Дажбог» (збереження кадрів ОУН). Програмою передбачались наступні завдання: підбір кандидатів із числа молоді для вступу в ОУН і працю з ними в індивідуальному порядку; створення широкої мережі молодих симпатиків (прихильників) ОУН, які б, проживаючи легально, могли б виконувати різні завдання; поширення нових форм і методів роботи з юнаками, які б гарантували конспіративність у роботі [8, с. 94].

Ідеологи ОУН розділяли молодь на декілька груп: 1) пасивні, не заглибились в сучасну дійсність; 2) молодь яка свідомо, критично мислить але не здатна активно боротись; 3) реагує на виклики часу, але не завжди доцільно, без системи; 4) юнацтво, що активно бореться [5, арк. 68]. Идеалом національного виховання вважалась національно свідомо, політично думаюча, соціально активна та рішуча в своїх діях людина [6, арк. 1 зв.].

Підпілля бачило в молоді не лише резерв для боротьби, але й відчувало відповідальність за її майбутнє, тому піклувалось про умови виховання та розвитку юнацтва. У роботі серед учнівської молоді ОУН рекомендувала своїм низовим організаціям: давати вчителям настанови, щоб навчали дітей у національному дусі; відвідувати школи, проводити уроки української історії [17, арк. 13]. Розповідаючи про боротьбу УПА, наводити приклади допомоги повстанцям з боку дітей, а також вивчати та співати революційних пісень; агітувати щоб учні не вступали до піонерської й комсомольської організацій; викривати злочини більшовиків [18, арк. 72]. Підкреслювалося, щоб «не залишати молодь на самоті, піклуватися про неї, вести за собою, виховувати в дусі відданості ОУН і ненависті до радянської влади» [18, арк. 72]. Особливу увагу повстанці зосереджували на вимозі не вступати до комсомолу, адже ця організація покликана була виховувати відданих комуністичній партії людей, залучати молодь до боротьби проти українських націоналістів та їх ідей [3, арк. 2 зв.].

Програми ідеологічної та політичної роботи з населенням розробляв політичний штаб, а керував ідеологічно-пропагандистською роботою референт пропаганди Проводу ОУН (б), якому підпорядковувалися крайові, обласні, окружні та повітові осередки пропаганди [1, с. 254]. Намагаючись контролювати систему освіти, українське підпілля активізувало пропагандистську роботу серед школярів, студентської та робітничої молоді за допомогою видавничої літератури. У вказівках Проводу зазначалось: «Поява журналу для молоді – справа дуже бажана. Ми зараз ведемо підпільну революційну боротьбу, тому журнал для молоді повинен передавати її традиції і досягнення цієї боротьби, готувати молоде покоління, здатне замінити нас в цій революційній боротьбі» [14, с. 74]. Починаючи із 1948 р., крайові осередки пропаганди були зобов'язані видавати газети та журнали для молоді. Видання «Молодий революціонер» (1948-1953), «На чатах» (1946-1948), «На зміну» (1946-1950), «Юнацький шлях» (1946-1947), «За Україну!» (1948-1950), «Малі друзі» (1949-1950) та ін. охоплювали впливом всі вікові категорії молоді, протистояли радянській пропаганді. Та все ж найбільш поширеним засобом впливу на учнівську молодь залишалися листівки, зважаючи на нескладний спосіб їх виготовлення та можливість масового поширення.

Розуміючи, що у школі, під впливом вчителів формується особистість та світогляд учнів, українські повстанці намагалися контролювати шкільне життя. Наголошуючи на великій виховній ролі вчителя, керівники підпілля розробили спеціальні інструкції для вчителів, у яких пояснювали на яких засадах потрібно навчати дітей, зауважували на важливості протидії сталінській пропаганді. З вчителями, що прибували із східних областей УРСР, підпільники обов'язково проводили виховні бесіди, вимагаючи зосереджуватися винятково на вивченні тієї чи іншої дисципліни [13, с. 521].

У політиці більшовицької влади освіта також займала пріоритетну роль. Від керівників обласних відділів освіти та педагогічних колективів вимагалось виконувати та пропагувати закон про загальне, обов'язкове навчання: «піднести ідейність у навчанні і вихованні, формувати в дітей матеріалістичний світогляд на основі постулатів радянської науки. Викорінювати формалізм і бездіяльність в роботі вчителя» [15, арк. 1]. В площині освіти, насамперед в школах мало відбуватись творення «нової радянської людини», тому метою комуністичного виховання в Україні було нищення історичної пам'яті народу, орієнтація молоді на замкнуту та часто сфальсифіковану комуністичну науку [5, арк. 68].

Отже, у післявоєнний період боротьба між радянською владою та українським націоналістичним підпіллям за вплив на молодь набула надзвичайно гострого характеру. На юнацтво, насамперед школярів, обидві сторони покладали великі надії, тому не шкодували сил та використовували різні засоби впливу на них. Провідник ПЗУЗ (північно-західні українські землі) Василь Галаса – «Орлан» в одному зі своїх листів за 1949 р. писав: «Для нас справа виховання молодих керівних кадрів у найближчий час – питання життя та смерті» [8, с. 94].

Антибільшовицькі настрої серед населення західних областей УРСР та проведена українським підпіллям пропагандистсько-виховна робота у середовищі молоді не минула безслідно. Звіти радянських силових та партійних структур засвідчують, що робота українського націоналістичного підпілля із залучення молоді на свій бік давала вагомі результати. Зокрема перший секретар Львівського обкому партії Іван Грушецький гостро критикував представників місцевих партійних органів за те, що «в області не ведеться систематична повсякденна робота серед молоді. Молодь мало залучена до участі в роботі культурно-освітніх установ, мало створено первинних комсомольських організацій в селах» [16, арк. 50].

Начальник обласного управління НКДБ в Станіславській області описував діяльність українського підпілля серед молоді безпосередньо на місцях наступним чином: «Оунівці і УПА приймають міри з націоналістичної обробки молоді в віці від 14 до 18 років. В цей період вони вивчають історію України, різну націоналістичну літературу. Крім того на практиці йдуть в розвідку. В якості вчителів використовується інтелігенція» [3, арк. 51]. Після проходження навчання молоді учасники ОУН вливались в ряди УПА, здійснювали різну практичну та організаційну роботу в підпіллі або «легалізовувались» в радянському середовищі для конспіративної роботи. На одній із закритих міжобласних нарад завідуючих обласних відділів народної освіти підкреслювалося, що націоналістичні ідеї серед школярів мають значний вплив, а це у свою чергу призводить до того, що учні долучаються до боротьби проти радянської влади, не розуміють комуністичної ідеології у шкільних предметах. Наводився приклад, як в одній із шкіл західних областей учениця попросилася вийти з класу, їй дозволили, і за п'ять хвилин вона розклеїла пачку листівок націоналістичного змісту [20, арк. 3].

Поширеними стали справи по викриттю молодіжних українських організацій. Зокрема, у травні 1946 р. у с. Новомиськ Здолбунівського району Рівненської області радянські спецслужби викрили юнацьку організацію у складі чотирьох учасників та восьми прихильників. Слідчі відзначали, що учасники «підготовлювались для боротьби з радянською владою... проходили військовий вишкіл, вивчали тактику наступу і оборони в цілях повстання в націоналістичному дусі... серед них проводились заняття по вивченню історії України, 10 заповідей українського націоналіста. Виготовляли листівки... на будинку поблизу сільради Новомиська вивісили жовто-блакитний націоналістичний прапор» [18, арк. 47-49]. Звинувачення, які учасникам організації інкримінували слідчі – підготовка до відкритої боротьби та участь у націоналістичному повстанні – виглядало м'яко кажучи сумнівно, враховуючи той факт, що група була малочисельна, не мала зброї та зв'язків із підпіллям ОУН чи загонами УПА. Водночас те, що молоді люди поставили під сумнів «щасливе і безхмарне життя у Радянському Союзі», не були «відданими комуністичному режиму», як того вимагали партія і уряд, і було їх справжньою виною. «Злочином» слідчі вважали також те, що молодь активно цікавилася національним життям, читала історію України, вивчала націоналістичну літературу.

У с. Сілець Велико-Мостівського району Львівської області була ліквідована молодіжна організація, що складалася із 5 учнів місцевої середньої школи [9, с. 236]. Очільником її був Юрій Сагайдак, 1928 р. н., що у минулому перебував у лавах УПА. У 1946 р. він, виконуючи завдання підпілля, прийшов з повинною та вступив на навчання до 10 класу Сілецької середньої школи, де й організував націоналістичну групу. Учасники організації займалися поширенням листівок та навіть здійснили декілька терористичних актів проти радянського активу [9, с. 236].

Участь учнів у національному русі, допомога підпільникам, читання заборонених книг та літератури, особливо на зібраннях, чи навіть виявлені факти зацікавлення національною історією кваліфікувалися радянською владою як «злочин проти народу» та «зрада батьківщині». На такі дії радянська влада реагувала звичними для неї методами – репресіями. У статті, вміщеній в підпільному журналі «Самостійність», зазначалося, що дуже великий відсоток від усіх заарештованих НКВС становила молодь. У травні 1945 р. масові арешти відбувались серед шкільної молоді в Тернополі, у листопаді 1945 р. – у Бережанах та Бучачі [8, с. 93]. У м. Ковель Волинської області у січні 1946 р. було заарештовано 80 осіб, з яких 70 % – школярі [8, с. 93]. Подібні арешти проходили у більшості райцентрів Волинської області.

Молодіжні підпільні націоналістичні організації виникали і в містах, зокрема, в Рівному. Одна з таких організацій, що мала назву «Юнаки» складалася із старшокласників рівненських шкіл № 1 та № 2: Ярослава Клепача, Степана Куйбіди, В'ячеслава Новака, Олександра Омельчука, Людмили

Негребецької, Лідії Дзівак, Георгія Безсонова, Раїси Судик, Володимира Кулія та ін., загалом дванадцять осіб [2, с. 468]. Основними формами роботи молодіжної групи було збирання медикаментів, зброї, проведення агітації, поширення листівок. Відомо, що організація підтримувала зв'язки з націоналістичними молодіжними організаціями Рівненського, Гощанського та інших районів Рівненської області. Водночас «Юнаки» підтримували контакти з УПА, завдяки їхнім старанням упівцям передавались медикаменти та зброя.

У спецповідомленні Транспортного відділу МДБ Львівської залізниці від 23 травня 1947 р. інформувалося про ліквідацію у кінці травня 1947 р. молодіжної націоналістичної організації серед учнів 9 та 10 класів середньої школи № 8 (або № 9 – номер школи в документах різниться) м. Львова. До її складу входили 16 юнаків, керівником був Т. Н. Драган, учень 9 класу [9, с. 35]. Своїм завданням ця організація вважала боротьбу проти радянської влади за створення Самостійної України, придбання зброї та боєприпасів, вивчення націоналістичної літератури, виготовлення і розповсюдження антирадянських листівок, для друкування яких за власні кошти були придбані дві невеликі типографії [11, с. 368]. Учасники молодіжної організації до свого арешту встигли розповсюдити кількасот листівок по місту Львову і його околицях.

У м. Скалаті Тернопільської області 19 листопада 1948 р. було викрито учасників української молодіжної націоналістичної організації «Мета» під керівництвом Ярослава Демківа, на псевдо – «Богун», 1929 р. н., учня 9 класу середньої школи цього міста. Члени організації збиралися разом та обговорювали майбутнє видання газети під назвою «Вільна думка», а також листівок і звернень [12, с. 434]. Учасник «Мети» Михайло Лешинин, працюючи у типографії Тернопільської обласної газети, зміг надрукувати 6 листівок, 100 гасел і 4 примірники газети, але згодом діяльність молодіжної організації викрили органи МДБ, а всіх учасників було заарештовано.

Звіти партійних структур та органів держбезпеки свідчать, що учні часто здійснювали антирадянську діяльність під впливом вчителів. Зокрема, у Герасимовській семирічній школі Станіславської області вчитель Попадюк «при створенні комсомольської організації в школі, проводив ворожі впливи проти Ленінського комсомолу і всіляко гальмував ріст комсомольської організації», його дії було «викрито», а самого заарештовано [4, арк. 55].

Варто відмітити, що навіть після спаду активної фази збройної боротьби УПА і розгрому значної частини підпілля ОУН, учні західноукраїнських шкіл продовжували чинити опір сталінському тоталітаризму. На нараді секретарів райкомів КП(б)У західних областей УРСР від 8 червня 1950 р. один з доповідачів говорив, що українські націоналісти продовжують впливати на молодь, як доказ наводив наступне: «У нас в одному селі в 7 класі (!) прийшлося посадити 4 учні за антирадянські дії, за розповсюдження листівок і т.д.» [16, арк. 21].

Таким чином, учнівський опір радянській владі та неприйняття комуністичної ідеології на теренах західних областей УРСР у післявоєнний період набув масового характеру та локально продовжувався до середини 1950-х років. Основними методами та формами діяльності антирадянськи налаштованої частини школярів та молоді у 1944-1953 рр. було створення законспірованих юнацьких організацій, розповсюдження літератури, листівок серед населення, іноді їх друк; усна антирадянська агітація у найрізноманітніших формах (збори, дискусії, обговорення); самоосвіта та накопичення знань з історії України, національної культури, географії через підпільну літературу; виконання завдань підпілля ОУН щодо зібрання потрібної інформації. Згодом молодь переходила у підпілля, долучалася до участі у збройній боротьбі, до здійснення терористичних актів проти радянських активістів і представників влади.

Висновки. Вплив українського націоналістичного підпілля на учнів західних областей УРСР у післявоєнний період значно ускладнював відновлення радянської влади та поширення комуністичних впливів у регіоні. Національні ідеали у післявоєнний період знаходили підтримку та широке розуміння серед значної частини шкільної молоді в західноукраїнському регіоні. Радянська влада довгий час боролася з проявами національної свідомості серед учнів та жорстоко поборювала їхню участь у різних видах спротиву.

Джерела та література

1. Галицька-Дідух Т. Військове й ідеолого–політичне протистояння УПА та ОУН(б) і радянських каральних структур у 1944-1945 рр. (на прикладі Станіславської області) / Т. Галицька-Дідух // Галичина. – 2013. – Ч. 22 –23. – С. 252–263.
2. Давидюк Р. П. Рівненська українська націоналістична молодіжна організація у післявоєнний період / Р.П. Давидюк // Реабілітовані історією: У 27 томах. Рівненська область Головна редколегія (голова П.Т. Тронько, заст. голови О.П. Реєнт, Ю.З. Данилюк та ін.); редколегія тому (співголова В.М. Королюк, співголова Ю.М. Торкунов, відпов. секретар А. А. Жив'юк та ін.). – Кн. 1. – Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2006. – С. 468–484.

3. Державний архів Івано-Франківської області (Держархів Івано-Франківської обл.), ф. П-1, оп. 1, спр. 162.
4. Держархів Івано-Франківської обл., ф. П-1, оп. 1, спр. 1227.
5. Державний архів Рівненської області (Держархів Рівненської обл.), ф. Р-30, оп. 2, спр. 8.
6. Держархів Рівненської обл., ф. Р-30, оп. 2, спр. 10.
7. Держархів Рівненської обл., ф. Р-30, оп. 2, спр. 52 а.
8. Іщук О. С. Молодіжні організації ОУН (1939-1955 рр.) / О.С. Іщук. – Л.; Торонто: Літопис УПА, 2011. – 944 с.
9. Іщук О. С. Діяльність молодіжних структур ОУН у повоєнні роки (1945-1948 рр.): деякі аспекти проблеми / О.С. Іщук, Н.Б. Ніколаєва // Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2006. – № 7. – С. 232–242.
10. Кентій А. В. Збройний чин Українських Націоналістів 1920-1956: Історико-архівні нариси / А.В. Кентій. – К., 2008. – Т. 2. Українська повстанська армія та збройне підпілля Організації українських націоналістів, 1942–1956. – 415 с.
11. Літопис УПА. Нова серія. – Т. 5: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ 1943–1959. Книга друга: 1946-1947. / Упоряд.: В. Лозицький, І. Павленко, А. Кентій. – Київ, 2003. – 576 с.
12. Літопис УПА. Нова серія. – Т. 6: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля. Інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ 1948. Книга третя: 1948. / Упорядники: В. Лозицький, К. Абрамова, І. Павленко, А. Кентій. – Київ, 2003. – 514 с.
13. Патриляк І.К. «Встань і борись! Слухай і вір...»: українське націоналістичне підпілля та повстанський рух 1939-1960 рр. / І.К. Патриляк. – Львів: Часопис, 2012. – 592 с.
14. Стасюк О.Й. Видавничо-пропагандивна діяльність ОУН (1941-1953 рр.) / О.Й. Стасюк; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху. – Л.: Центр досліджень визвольного руху, 2006. – 384 с. : іл.
15. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 166, оп. 15, спр. 272.
16. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф. 1, оп. 23, спр. 893.
17. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 1716.
18. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 23, спр. 2979.
19. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 24, спр. 213.
20. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 73, спр. 186.

УДК 94:315.362(477),«196/198»

Оксана Гуменюк

УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА СІМ'Я: СПЕЦИФІКА ПОВУТОВОГО ПРОСТОРУ

У статті представлено аналіз досліджень питань побуту української родини. Автор виділяє праці радянських та вітчизняних істориків, показуючи суспільно-політичні умови притаманні історичній науці зазначених періодів. Охарактеризовано основні досягнення у вивченні проблеми і намічені питання, що потребують подальшого наукового пошуку.

Ключові слова: повсякденне життя, побут, пропаганда, сімейно-побутові традиції, соціально-побутова сфера.

The article presents the analysis of research the welfare of the Ukrainian family, the Author highlights the works of Soviet and Russian historians by showing the socio-political conditions characteristic of the historical science of the period. The main advances in the study of the problems and identified issues requiring further research.

Key words: everyday life, everyday life, propaganda, of family traditions, social sphere.

This article aims to consider and explore the main aspects of the life of a Soviet family through the prism of social, economic and political processes in the Soviet society. The relevance of the chosen research topic lies in the fact that to characterize the Soviet past, using only black or only white paint impossible. The era of Bolshevism is a tight tangle of contradictions, conflicts, compromises. That is why the problem of evaluation of the family life in the Soviet period is of particular scientific, political, moral, and educational value. On the basis of the relevance of the topic the main objective of this research is to examine the scientific rationale, based on a comprehensive and objective analysis and reconstruction of functioning of the Soviet families against the background of everyday realities. Methodologically, the study is built on the principles of scientific

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Карпуніна Тетяна</i> ЗАРОДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	3
<i>Олійник Вікторія</i> ДО ІСТОРІЇ НАРОДНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ В ЗИМОВІЙ КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ	11
<i>Ващук Дмитро</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В XIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIV СТ.	16
<i>Блануца Андрій</i> СТАРОСТИ/НАМІСНИКИ/ДЕРЖАВЦІ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ XV – НА ПОЧАТКУ XVI СТ.: ПОВНОВАЖЕННЯ ТА СТАТУС	20
<i>Гурбик Андрій</i> САМОВРЯДНІ ЗАСАДИ КОПНОГО СУДОЧИНСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (БІЛОРУСЬКИЙ КОНТЕКСТ)	21
<i>Горобець Віктор</i> КОЗАЦЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ ТА МІСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ГЕТЬМАНАТІ: СИМБІОЗ ЧИ КОНФЛІКТНІСТЬ?	26
<i>Шандра Валентина</i> ЦЕХОВІ І РЕМІСНИЧІ УПРАВИ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ САМОВРЯДНИХ ЗАСАД В МІСТАХ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	30
<i>Томчук Любов</i> IWAN FRANKO W KULTURZE UKRAIŃSKIEJ	34
<i>Антипчук Надія</i> ЕПОХАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ	37
<i>Давидюк Руслана, Музичко Олександр</i> АНТОН СТРИЖЕВСЬКИЙ: ШЛЯХ УЕНЕРІВЦЯ ВІД ОДЕСИ ДО РІВНОГО	41
<i>Гон Максим</i> ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНО-ПЕРСОНАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ: ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗУНР	50
<i>Микитюк Тетяна</i> УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У СЕЙМІ І СЕНАТІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У 20-Х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ	55
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна, Лебедюк Єлизавета</i> ОСВІТНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО- РЕФОРМОВАНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	61
<i>Доброчинська Валентина</i> ГРАНІ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РОМАНА ПЩУКА (1881-1979 pp.)	65

<i>Старжець Володимир</i> ОПІР ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ РАДЯНСЬКОМУ ТОТАЛІТАРНОМУ РЕЖИМОВІ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР (1944-1953 РР.)	70
<i>Гуменюк Оксана</i> УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА СІМ'Я: СПЕЦИФІКА ПОБУТОВОГО ПРОСТОРУ	75
<i>Kundeus Oksana</i> FEATURES OF THE INFORMATION WAR OF RF AGAINST UKRAINE	78
<i>Візітвіє Юлія, Рогожина Катерина</i> ПРОЯВИ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГРУЗИНСЬКОЇ ДІАСПОРИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	84
<i>Ричко Вікторія</i> ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ	88
<i>Приходько Петро</i> ПРОГНОСТИЧНА ОЦІНКА ПОДАЛЬШОЇ ДОЛІ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕРЕДУМОВ ТА ПРИЧИН ОКУПАЦІЇ КРИМУ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	93

РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Озимчук Олег</i> УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВАНДАЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА	99
<i>Озимчук Олег</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЗВИ ТА ЗМІСТУ РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИХ ТИТУЛІВ	103
<i>Ціватий Вячеслав</i> ДЖЕФФРІ ЧОСЕР (1340-1400) – ДИПЛОМАТ, ПОЛІТИК, ПОЕТ (У ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ВИТОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ І ДИПЛОМАТІЇ)	107
<i>Константинов Валентин</i> СОБІТИЯ 1611 В РУМЫНСКИХ КНЯЖЕСТВАХ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ СУДЬБЫ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА	113
<i>Вавуліч Валентин</i> ОСМАНІЗАЦІЯ БАЛКАН. АКТ І. ЗАВОЮВАННЯ І ВОЛОДАРЮВАННЯ (ДО ПОЧАТКУ ХІХ СТ.)	118
<i>Шеретюк Руслана, Стоколос Надія</i> СКАСУВАННЯ ОСЕРЕДКІВ ОРДЕНУ ПІАРІВ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ	122
<i>Сверова Ольга, Биков Олександр</i> РОСІЙСЬКИЙ БОНАПАРТИЗМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ (ХІХ-ХХ СТ.)	128
<i>Плюта Наталія, Валюх Людмила</i> АНГЛО-ФРАНКО-НІМЕЦЬКЕ КОЛОНІАЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ В АФРИЦІ (ОСТАННЯ ТРЕТИНА ХІХ СТ.): ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ	132

Щавлінський Микола СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БІЛОРУСІ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.)	141
Жилюк Сергій ПРОБЛЕМА КОНФЛІКТУ РЕЛІГІЙНОГО РЕФОРМАТОРСТВА ТА ЦЕРКОВНОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ НА ВСЕРОСІЙСЬКОМУ ПОМІСНОМУ СОБОРІ 1917-1918 РР.	145
Боголейша Свєтлана ПРИЧИНИ И ЭТАПЫ СОЗДАНИЯ ЛИТОВСКО-БЕЛОРУССКОЙ ССР (CAUSES AND STAGES OF CREATION OF THE LITHUANIAN-BYELORUSSIAN SSR)	149
Levchuk Iryna THE POLITICAL MEANING OF WOMEN'S ORGANIZATIONS IN THE SECOND POLISH REPUBLIC: THE NATIONAL FACTOR	153
Шульган Марина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1943 РОКУ: ІСТОРИЯ ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ	161
Pawlak Mateusz WYBRANE WSPOMNIENIA WOJENNE WIEŻNIÓW NIEMIECKIEGO OBOZU KONCENTRACYJNEGO AUSCHWITZ-BIRKENAU	164
Нак Elżbieta ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ ZDZISŁAWA BEKSIŃSKIEGO	171
Кузло Дарина ВПЛИВ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗАСАД НА ПРОЦЕС ПАДІННЯ КОМУНІСТИЧНИХ РЕЖИМІВ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ТА В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	175
Опанасюк Тетяна ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА РФ 2000 р.: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ	180
Kaczmarzyk Jan PRZYCZYNY I SKUTKI WOJNY NARKOTYKOWEJ W MEKSYKU W LATACH 2004-2010	185
Опанасюк Ірина ТРАДИЦІОНАЛІЗМ ТА ВЕСТЕРНІЗАЦІЯ В ПРИЗМІ СИСТЕМИ ДЖЕРЕЛ ПРАВА І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	187
Вавуліч Валентин, Черній Валерій СУЧАСНИЙ СТАН ТУРЕЦЬКО-БОЛГАРСЬКИХ ВІДНОСИН	191

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Федоришин Микола ЗАХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОЇ ВОЛОСТІ У ХІІ СТ.	196
--	-----

<i>Десятничук Ігор, Десятничук Ілля</i> ВИБОРИ ДО ПЕРШОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	204
<i>Бородинська Ліна</i> СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН У С. ПОСНИКОВІ НА РІВНЕНЩИНІ (1918-1939 РР.)	209
<i>Ярошик Роман</i> ГОЛОКОСТ У МІСТІ РІВНЕ	215
<i>Галуха Любов</i> РУСИФІКАТОРСЬКА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	217
<i>Грималюк Оксана</i> БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕРКОВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	225

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ

<i>Підлужна Ольга</i> ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ІСТОРІЇ П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКИХ ГРОМАД НА ВОЛИНІ	231
<i>Мартинчук Світлана</i> ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	236
<i>Гончар Ольга</i> УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ ХІХ СТ. (ДО 200-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА)	244
<i>Пазюра Наталка</i> ЗМІСТ ТА ХРОНОЛОГІЧНІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСЕРВАТИЗМУ	248
<i>Кузьміна Ірина</i> РОЛЬ МЕЦЕНАТІВ У РОЗВИТКУ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ Ф. ШТЕЙНГЕЛЯ)	251
<i>Постоловський Руслан</i> «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 Р. У НОВІТНІЙ ЧЕСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ	257
<i>Батуріна Світлана</i> УКРАЇНА В ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ СУСІДНІХ КРАЇН (РОСІЯ, ПОЛЬЩА, БІЛОРУСЬ)	261
<i>Михальчук Роман</i> НОВІ СВІДЧЕННЯ ПРО ГОЛОКОСТ У МІЗОЧІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УСНОІСТОРИЧНОГО ПРОЕКТУ В ЛИПНІ – СЕРПНІ 2016 р.)	265
<i>Голубеў Валянцін</i> АБШЧЫНА Ў БЕЛАРУСІ ХVІ-ХVІІІ СТ.: ЭВАЛЮЦЫЯ ТЭРМІНА	274

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Дятлов Володимир

АКТУАЛЬНЕ ВИДАННЯ НА ТЛІ ПРОЦЕСУ «BREXIT»

(Рецензія на монографію: Грубінко А.В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія / А.В. Грубінко. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. – 640 с.) 279

Томчук Любов

ІСТОРІЯ «ВІКУ ЖІНОК» 282

Галуха Любов

ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ

СЕЛА ПОСНИКІВ НА РІВНЕНЩИНІ

(Рец.: Бородинська Л. Осібно, але воєдино.

100-річчя церкви євангельських християн-баптистів с. Посників на Рівненщині. –

Рівне: Дятлик. – М., 2017. – 296 с.) 293

Вирський Дмитро

МОНАСТИРСЬКІ МАЄТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ

ТА САМОВРЯДУВАННЯ НА КРЕМЕНЧУЧЧИНІ ПІСЛЯ КОЗАЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

СЕРЕДИНИ XVII СТ. 294

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2017 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обл.-видав. арк. 35,6. Замовлення № 209/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

А 43 Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

УДК 94(477) + 94 (100)
ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017